

18
1787, 45.

PROCANCELLARIVS
IOS. LVD. ERN. PÜTTMANNVS

I. V. D.

CATHEDRALIS ECCLESIAE NVMBVRGENSIS CANONICVS
PANDECT. PROF. ORD. ET COLLEG. ICTOR
ASSESSOR

7452

SOLLEMNIA INAVGVRALIA

PRAECLARISSIMI CANDIDATI

IO. FRID. THEODOR. ROLLII

A. M

A. D. VIII. MARTII MDCCLXXXVII

PVBlice CELEBRANDA

INDICIT

De poenis exemplaribus

PROVINCIALIA

IO. ERIC. FRID. PÄTTMANNVS

PROVINCIALIA
IO. ERIC. FRID. PÄTTMANNVS
PROVINCIALIA

PROVINCIALIA

PROVINCIALIA

IO. ERIC. FRID. PÄTTMANNVS

PROVINCIALIA

PROVINCIALIA

PROVINCIALIA

De provincialibus

De

Poenis exemplaribus.

Plerique eorum, qui de iure criminali exposuerunt, cum de poenis loquuntur, inter emendatrices et exemplares distinguunt, et alterutrum, scilicet ut aut delinquens melior reddatur, aut alii a simili culpa deterreantur, ad poenam reo infligendam sufficere autumant. Ita sane non modo veteres, sed etiam recentiores, qui acutum his in rebus videre et cornicum oculos configere sibi videntur. Furto, inquit, si te alligas aut adulterio, ergastulo te mancipamus, ut frugi fias, nec vicini pecuniae aut vxori blandulae amplius insidieris. Sin rapinam admittis aut caedem, aut aliam grauiorem noxam contrahis, caput tibi amputamus, aut gulam laqueo frangimus. Et quare? An, ut emenderis? Nequaquam. Pugnant enim haec, meliorem aliquem reddere, eique ense caput rotare, inter se maxime. Cedo igitur causam! Ideo scilicet, ut alii ad delinquendum fiant tardiores, nihilque tale in posterum admittant ipsi.

Itane vero, inquit alii, vos iustum et aequum ducitis, maclare homines ob incertum euentum culpamque alienam, de qua nondum constat, an reapse vnquam existitura sit? Itane solis similis culpae metus, isque fortasse inanis, seu mera, ut ita dicamus, possibilitas vobis, ut immiseri-corditer homines ad acheronta mittere haud dubitatis, suffi-

A 2

cit?

cit? Canes quidem apud Romanos olim viuos arboribus adfixos supplicia annua pendisse nouimus, idque haud aliam ob causam, quam quod alii canes multo ante tempore Capitolium negligentius custodierant, idemque silentio, ni anser esset vociferatus, prodidissent. Leones in Africa cruci quondam adfixos esse relatum legimus ideo, vt ceteri metu poenae simili noxa absterrentur^{a)}. Et facile huiusmodi exempla brutis edi in animalibus patimur. Sed hominum profecto alia ratio est. Nae solius exempli causa fratres nostros (ecquis enim fratres inter se homines esse inficiabitur?) igne cremare aut rota contundere piaculum ducimus. Merito hodie abhorremus a victimis illis humanis, (de quibus exposuit IAC. DE RHOER in *Feris Dauentriens. Lib. I. cap. I.*) et quantulum, quaesumus, ab iis distant poenae capitales, quae solius exempli causa a delinquentibus repetuntur, quibusque humana miseria haud minuitur, sed etiam augetur?^{b)}

En L. B. diuersissimas virorum doctorum sententias, et quidem in re haud parui, sed maximi profecto momenti, in qua, quotquot humano generi bene cupiunt, consentire inter se maxime deberent. Quodsi poenas exemplares e numero poenarum plane deleri patimur, ilicet, actum est de suppliciis capitalibus omnibus, propterea quod eum, quem meliorem reddere rectamque in viam reducere velis, carnifici necandum tradere mera stultitia esset. Sin easdem retinendas censemus, periculum est, ne difficultatibus, quarum

a) Vid. *PLINII hist. nat. Lib. 8. c. 18. et Lib. 29. c. 14.*

b) Conf. *Versuch einer Anleitung zur Sittenlehre für alle Menschen, ohne Unterschied der Religionen, nebst einem Anbange von den Todesstrafen* (Berlin 1783) P. IV. p. 208. nempe *que das peinliche Halsrecht der Teueriffener* (Ofiabrük 1783.) P. 58. et 194. Alios praetereo sciens.

rum partem iam recensuimus, maximis implicemur. Quamcunque igitur concedamus in partem, nonnihil offendere, et lupum auribus quasi tenere videmur. Faciamus tamen periculum, an superare hasce difficultates possimus viaque aliqua media tuto insistere liceat.

Cardo rei in eo vertitur, quinam verus poenarum sit finis, et quo demum animo in facinorosos animaduertere debeamus. Et PAVLVS quidem in *l. 20. D. de poen.* poenam in emendationem hominum constitui scribit, eodemque tendit VLPIANVS in *l. 7. §. 1. D. de I. et I. Iustitiam*, inquit, colimus, bonos non solum metu poenarum, verum etiam praemiorum exhortatione efficere cupientes. Idem contra VLPIANVS in *l. 6. §. 1. D. de poen.* ait: Quod quidem faciendum est, ut exemplo deterri minus delinquant. Nec aliter TRYPHONIVS in *l. 31. pr. D. de pos.* Male meritis publice, ut exemplo aliis ad deterrenda maleficia sit, etiam egestate laborare debet. In eadem sententiam QVINTILIANVS *Decl. 274.* Quoties noxios cruci figimus, celeberrimae eliguntur viae, ubi plurimi intueri, plurimi commoueri hoc metu possint. Omnis enim poena non tam ad delictum pertinet, quam ad exemplum. Atque hinc CAESAR, (referente HIRTIO *Libr. VIII. de B. G. cap. 44.*) cum suam lenitatem cognitam omnibus sciret, neque vereretur, ne quid crudelitate naturae videretur asperius fecisse, neque exitum consiliorum suorum animum aduerteret, si diuersis in locis plures rebellare consilia inissent, exemplo supplicii deterrendos reliquos existimauit, itaque omnibus, qui arma tulerant, manus praecidit, vitam concessit, quo testatior esset poena improborum, itemque AVIDIVS CASSIVS (teste

A 3

VVIC.

e) Vid. C. G. GMELINS *Grundsätze der Gesetzgebung über Verbrechen und Strafen* (Tübingen 1785) S. 14.

VVLC. GALLICANO *in vita eius cap. 4.*) defertoribus aut manus excidit, aut crura et poplites incidit, dicens, maius exemplum esse viuentis miserabiliter criminofis, quam occifi. Sed nec hoc fuis caret incommodo, propterea quod, cum quotidie miferos videmus et corpore mutilatos, confuetudo eiuſmodi ſpectaculi callum quaſi hominum animis obducit, facilitatemque adſiſtis ſuccurrendi minuit aut plane extinguit. Veriſſime CIC. *pro Roſc. Amer. cap. 53.* Cum omnibus horis aliquid atrociter fieri videmus aut audimus, etiam qui natura mitiſſimi ſumus, aſſiduitate moleſtiarum ſenſum omnem humanitatis ex animis amittimus.

Ego quidem finem poenarum principem non niſi vnum, ciuium puta ſecuritatem ſ. reip. tranquillitatem, eſſe exiſtimo, cumque iſ ſinis obtineri queat, ſiue eo redigantur mali, vt in poſterum nolint, ſiue vt non amplius poſſint delinquere, hoc eſt, ſiue emendentur, ſiue nocendi facultas illis adimatur, ſimulque alii exemplo moniti a delictis deterreantur, patet, duplicem ob cauſam poenas irrogari, ſcilicet, vt cum ab iis, qui iam deliquerunt, tum ab aliis, a quibus idem forte metuendum eſt, ſecuri praestemur. d) Poenis igitur, ſi CICERONEM *de Off. I. 17.* audias, vitur, et ne iſ, qui deliquit, tale quid poſthac committat ipſe, et vt ceteri ſint ad iniuriam tardiores. Eodem fere redit, quod SENECA *de Ira I. 16.* ſcribit: *Omne poenae genus remedii loco admoueo, et ib. II. 31.* *Ne homini quidem nocebimus, quia peccauit, ſed ne peccet, nec unquam ad praeteritum, ſed ad futurum poena referetur. Non enim irascitur, ſed cauet.* Haud ſane deſunt, qui ſcelera qui-

d) Tres puniendi cauſas, *videtur, τιμωρίαν, ἀπειθεύμενα,*) vt ſcilicet poena adhibeatur vel emendandi gratia, vel ad tuendam dignita-

tem eius, in quem peccatum eſt, vel exempli cauſa,) memorat GEL-
LXVS N. A. VI. 14.

quidem, sed non sceleratos ipsos extirpandos, poenisque humanis (s. vt ipsi dicunt, arbitrariis) plane haud opus esse existiment. *) Enimvero cum tanta multorum hominum peruersitas sit, vt nulla ratione, nisi metu poenarum a criminibus absterreantur, profecto stare nec domus, nec resp. potest, nisi culpam poena premat comes, nullaque facinorosis spes impunitatis relinquatur. Verissime CIC. in *Verr. III. cap. 89. Reip. salus deerit, si improborum exemplis improbi iudicio ac periculo liberabuntur*, et iam SOLON remp. duabus maxime rebus contineri dixit, praemio scilicet et poena. Nec aliter EURIPIDES in *Hecuba v. 800.*

— Νόμῳ γὰρ τὰς θεὰς ἠγούμεθα,
καὶ ζῶμεν, ἀδίκῃ καὶ δικαίῳ ὀρισμένοι.
Ὅς εἰς σ' ἀνελθὼν, εἰ διαφθαρήσεται,
καὶ μὴ δίκην δάσουσιν οἴτινες ξένος
κτείνωσιν, ἢ θεῶν ἱερὰ τολμῶσιν φέρεω,
οὐκ ἔσω ἐδὲν τοῖς ἐν ἀνθρώποις ἴσον.

— *Legē enim deos censemus
Et viuimus, iniusta et iusta nobis proposita habentes.
Quae lex, ad te progressa, si corrumpetur,
Et non poenam dabunt, qui hospites
Interficiunt, aut deorum sacra audenti capere,
Non est quidquam inter homines aequabile.*

Quemadmodum autem, si non omnes, certe plerique de necessitate poenarum consentiunt, eandemque usus etiam et experientia satis confirmat, ita contraria ex parte multi animum inducere nequeunt, vt credant, ius fasque esse poe-

*) Vid. Versuch einer Anleitung WERKHLINS *Ungewehr* P. I. zur Sittenslehre für alle Menschen, in p. 82. prof. ad P. IV. p. 54. sq. itemque

nis exemplaribus vti, et in facinorosos exempla edere, quibus alii a simili culpa deterreantur. Quo enim, inquit, iure tu in nos animaduertes eam ob causam, vt inde alii sibi exemplum petant, virtutisque viam haud deserant arduae? Quo iure tu ciuium securitatem et reip. tranquillitatem nostris redimes cruciatibus? Quo denique iure vitam nostram, aut corpora bonaue nostra aliorum saluti felicitatique impendes? Et qui scis, an futurum sit, vt supplicium nostrum iis ipsis innotescat, qui, absque eo fuisset, similem culpam contraxissent? Nonne, etsi quotidie in facinorosos animadveritur, nihilo tamen minus indies furta, adulteria, homicidia, et quidquid vnquam concipitur nefas, fieri videmus? Nonne saepius, eo ipso momento, quo fures suspendebantur, alios sub patibulo spectatoribus nummos aliasue res subtraxisse audiimus? Quare autem scelera adhuc incerta et fortasse nunquam exstitura sanguine nostro luere debemus? Estne haec mera barbaries, insania mera? Estne hoc reapse faeuire in genus humanum, et, quemadmodum VIRGILIUS *Aen. II. 576.* ait,

— — *sceleratas sumere poenas?*

Equidem verba audio multa, argumentorum nihil. Aut magnopere fallor, aut boni illi viri, quid sibi velint, et in quo demum cardo rei vertatur, haud intelligunt. Mihi quidem etiam ipsi poenis praecipue ideo vtendum esse videtur, vt facinorosi aut emendentur, aut, ne amplius temp. turbent, impediuntur. Idem vero haud intelligo, quare nefas sit, in poenis infligendis eo simul respicere, vt metus inde ad plurimos perueniat. Nihil sane prohibet, quominus quis, dum causam principem agit, simul etiam secundariam spectet, eademque de fidelia duos dealbare studeat parietes. Confundunt igitur aduersarii causam poenarum principem cum

eum altera illa minus principali et prioris quasi pedissequa, faciuntque intelligendo, ut nihil intelligere videantur. Multum utramque in partem (qua bonam, qua malam,) valere exempla, sciunt omnes, qui vel leuiter, quid in his terris agatur, compertum habent. Serpunt enim vitia, et in proximum quemque transiliunt, et contactu nocent. Mollissime suaderetur exemplis, cumque maxima pars hominum natura s. consuetudine (quid enim natura aliud est, quam consuetudo?) lubentius ad mala, quam ad honesta legibusque consentanea feratur, dici vix potest, quam facile etiam notae exempla pessimae suos inueniant imitatores. Vetus dictum est: *Bonos mores mala corrumpunt exempla*, eoque perniciosius de rep. vitiosi merentur ciues, quod non solum vitia concipiunt ipsi, sed ea infundunt in ciuitatem, neque solum obsunt, quod ipsi corrumpuntur, sed etiam quod corrumpunt, plusque exemplo, quam peccato, nocent. Praeclare VELLEIVS II. 3. 4. *Non ibi consistunt exempla, unde coeperunt, sed quamlibet in tenuem recepta tramitem latissime euagandi sibi viam faciunt, et ubi semel recto deerratam est, in praecipit peruenitur.* Sunt sane multi in imitando adeo seruum pecus, ut, si quid ab aliis fieri videant, illico inde exemplum sumant, quo sibi licere id facere, quod alii fecerunt, putent, cumque *Chaerea Terentiano* dicant:

— *Quia consimilem luserat*

Iam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi.

Ego homuncio hoc non facerem? — —

Quidni igitur is, qui prauo suo nocuit exemplo, aequo patiatur animo, damnum inde ad rep. redundans poena ab ipso subeunda quodammodo reparari et refarciri? Nae magna est peccandi illecebra spes impunitatis, verissimeque

TERENTIUS *Heaut. III. 1. Deteriores omnes sumus licentia,*

B

nec

nec non CICERO in *Verr. III. cap. 76.* *O consuetudo peccandi! quantam habes iucunditatem in improbis et audacibus, cum poena absuit, et licentia consecuta est? f)*

Quod autem aduersarii dicunt, poenas exemplares nullius esse vtilitatis, et nihil quidquam ad praecauenda crimina valere, id ipsum quotidiana refellitur experientia. Sint sane nonnulli adeo peruersi et pertinaces, vt alienis suppliciiis haud moueantur, sed nihilominus in peruersitate sua perseverantes facile mortis adeant periculum. Erunt autem, sat scio, contraria ex parte complures, qui cum ab aliis poenas sumi seueras viderint, in se ipsos descendant, serioque de salute sua cogitare incipiant. Vbiq̄e videre licet homines, qui, etsi malis, quae flagitia ipsa secum ferunt, haud mouentur, poena tamen vel mediocri terrentur, ideoque a peccatis sese abstinere. Notum est exemplum virginum Milesiarum, quae quidem omnes repente sine vlla euidente causa (fortasse, quia amoris aestu agitabantur,) voluntatem ceperant obeundae mortis, ac deinde plurimae vitam suspensio amiserant. Quod cum indies accideret crebrius, neque animis earum mori perseverantium medicina adhiberi posset, decreuerunt tandem Milesii, vt virgines, quae corporibus suspensis mortuae essent, omnes nudae cum eodem laqueo, quo essent praeuinctae, efferrentur; post quod decretum virgines, pudore tam inhonesti funeris deterritae, voluntariam mortem haud amplius petierunt g). In militibus peccata vel leuissima contra disciplinam militarem admissa puniri videmus. Quid? quod relatum legi, quodam in exercitu in illos

f) Bene SYMMACHVS II. 33. *emplo grauissimum erit, nisi ausus fuerit, quod mea petitio et decretum voza desiderant, vt pro iustitia sua inultum esse non sinas, quod ex-*

g) Conf. GELLII N. A. XV. 10.

illos adeo animaduerti, qui ex equo in terram deciderint, indeque vulnera vel grauissima contraxerint, itemque in eos, quibus inter equitandum vis venti pileum de capite abstulerit, etsi nulla suspicio sit, rem ex compacto actam esse, eosque cum vento, vt id faceret, conspirasse, aut illum pecunia adeo corrupisse; hanc ipsam autem seueritatem admodum esse salutarem, propterea quod, ea recepta, iam rarissime milites ex equo in terram cadant, aut pileum amittant. En quanta sit vis exempli, et quam verum sit, quod dici solet: *Vnius poena, metus multorum!*

Etsi autem sic poenas exemplares quodammodo defendimus, easque haud plane reiiciendas esse censemus, hoc tamen ita intelligi volumus, vt poena, quam reus suo meruit delicto, ob exemplum aliis praebendum haud augeatur, neque reo ideo dolor vllus inferatur aut cruciatus. Quid enim, si quando peccaui, ad me pertinent peccata aliorum futura? Quare ego meo dolore aut incommodo impedire debeam, ne alii in posterum similem contrahant culpam, aut aliis malefactis reip. damnum dent? Hoc iustum et aequum esse, etsi omnes, qui ita sentiunt, vnum in locum conueniant, capitaque inter se conferant, idoneis rationibus nunquam probabunt. Fac igitur, meruisse aliquem maleficio suo laqueum aut gladium. Fasne erit, exempli edendi causa reum ante mortem virgis caedere aut alio modo cruciari? Nisi lex quaedam eiusmodi poenam iam ante delictum perpetratum fanciuerit, nequaquam! Qui enim scire potuit reus, ita aliquando visum fore iudici suo? Et qui scis, reum, si id compertum habuisset, delictum nihilominus perpetraturum fuisse? Quid? quod dudum intellexerunt cordatiores, poenis capitalibus exasperatis plane non opus esse, sed

tuto iis carere posse temp. ^{h)} Dudum multis displicuerunt flagellationes illae aliique cruciatus, quibus ante ipsum supplicium in reos ad mortem damnatos et olim utebantur, et passim etiamnum utuntur. Acerrima crudelitas est, inquit *SENECA de Ben. II. 5.* quae trahit poenam, et misericordiae genus est, cito occidere. Nocet magis, quam prodest poenarum atrocitas, propterea quod non modo feros reddit, ciuium animos, sed etiam efficit, ut, ne eo deueniatur, impunita saepe maneant scelera. Vbinam nostra hac aetate atrociores in usu sunt poenae, quam apud Turcas? et vbi nihilominus frequentiora et atrociora sunt maleficia, quam inter eosdem Mahometi sectatores? Bene *SENECA de Clem. I. 17.* *Morbis medemur, nec irascimur. Atqui et morbus animi mollem medicinam desiderat, ipsumque medentem minime in festum aegro. Mali medici est, desperare, ne curet. Idem in his, quorum animus affectus est, facere debet, cui credita salus omnium est, non cito spem proiicere, nec mortifera signa pronunciare. Nulli regi gloria est ex saeva animaduersione. At contra maxima, si vim suam continet, si multos irae alienae eripuit, neminem suae impendit.*

Sed quid de ipsis poenis capitalibus statuemus? quae sane ad emendationem rei haud tendunt, sed solius exempli causa excogitatae esse videntur. En quaestionem difficilem et arduam, vnde vita salusque multorum hominum pender! Equi-

h) Conf. 10. MOORE *Abriss des quo minus fieri potest, illis acerbus, gesellschaftl. Lebens und der Sitten in aptior tamen sit ad vulgi animos excitandos et deterrendos. Ita e. g. Italien, P. I. p. 262. P. M. RENAZZI in Elem. iur. crim. P. II p. 29.* apud Romanos parricidae plauftro Nihil, inquit, magis fini poenarum nigris bobus iuncto ad supplicium congruit, quam ut polam delinquenti deportabantur. Vid. I. N. FVNCtus infligantur, eoque apparatus, qui, CIVIS ad XII, Tab. p. 347.

Equidem scio, quid pro iustitia poenarum exemplarium earumque capitalium fortasse dici probabiliter possit. Scilicet salus populi, ut CICERO *de Leg. III. 3.* ait, suprema lex est, iam quemadmodum in mari, quando diuturna malacia ac tranquillitas navium, quo minus ex loco mouere se possit, impedit, tandemque dira fames vectores cogit sorte definire, cuius corpus escam praebere reliquis debeat, infelix ille, quem fors designauit, iuste mactatur; ita dubitari vix posse videtur, quin multo magis reus, qui reip. non modo peccato, sed malo etiam nocuit exemplo, hoc ipsum morte sua quodammodo expiare, ultimoque suo supplicio aliis exemplum praebere teneatur. Ita fere HELVETIUS (*de l'esprit II. 6.*) Quidquid, inquit, ad utilitatem publicam facit, id omne iustum et aequum est. Sed cum hoc, quatenus utilitas publica cum singulorum incommode coniuncta est, in summa demum necessitate, cum scilicet alia deest ratio expediendae salutis, verum sit, hoc quidem argumentum mihi sufficere haud videtur.

Etsi igitur nequaquam iis adstipulor, qui omnes poenas capitales reprobant planeque abolendas censent, idem tamen animum inducere nequeo, ut delinquentes solum exempli causa mactare ius fasque esse existimem, quippe qui cum CAESARE ¹⁾ mortem a Deo immortali non supplicii causa constitutam, sed aut necessitatem naturae, aut laborum ac miseriarum quietem esse putem. Itane vero, inquis, neminem ob delictum vel atrocissimum morte multandum existimas? Nec hoc dixerim, qui porius poenis capitalibus tunc vtrique locum relinquendum esse statuo, cum omnis spes emendationis decollat, nihilque superest, nisi ut reus impediatur,

B 3

1) Vid. CIC. *Catil. II. 4.*

diatur, quo minus reip. amplius turbet, quod quidem aut ultimo supplicio, aut, quod certe multis durius videbitur^{k)}, carcere perpetuo, seu vt CICERO *Catil. IV. 5.* ait, aeternis tenebris vinculisque fieri potest. Facit huc exemplum coniurationis Catilinae, cuius socios, vtpote reip. maxime periculosos, vtrique necandos censebat D. IUNIVS SILANVS, cumque eo CICERO *l. c. cap. 6.* Quaero, inquires, si quis paterfamilias, liberis suis a seruo interfectis, vxore occisa, incensa domo, supplicium de seruis non quam acerbissimum sumserit, vtrum is clemens ac misericors, an inhumanissimus et crudelissimus esse videatur? Mihi vero importunus ac ferreus. — Sic nos in his hominibus, qui nos, qui coniuges, qui liberos nostros trucidare voluerunt, qui singulas vnus-cuiusque nostrum domos, et hoc vniuersum reip. domicilium delere conati sunt, qui id egerunt, vt gentem Allobrogum in vestigiis huius vrbis, atque in cinere deflagrati imperii collocarent, si vehementissimi fuerimus, misericordes habebimur, sin remissiores esse voluerimus, summae nobis crudelitatis, in patriae ciuiumque pernicie, fama subeunda est. „Et ipse adeo BECCARIA^{l)}, etsi poenis capitalibus inimicissimus, tunc tamen iis locum relinquit, quando a delinquentium vita reip. periculum imminet. Praeclare apud LIVIUM *I. 28.* TVLLVS HOSTILIUS: *Metti Fuffeti, si ipse discere posses fidem ac foedera seruare, viuo tibi ea disciplina a me adhibita*

k) Semel enim moritur, qui ultimo plectitur supplicio, cum contra, qui perpetuis tenetur vinculis, quotidie mori videatur. Mortem, inquit SENECA in *Troad. V. 327* misericors saepe pro vita dabit. Vid. MARVILLE *Mélanges d'histoire*

et de littérature, Vol. III. p. 281. Iure certe Rom. perpetua vincula prohibita sunt. *l. 35. D. de poen.*

l) In libr. *de delict. et poen. §. 16. p. 97.* edit. gallicae, quae sine mentione loci ann. 1766. prod.

hibita esset. Nunc, quoniam tuum insanabile ingenium est, at tu tuo supplicio doce humanum genus, ea sancta credere, quae a te violata sunt. Haec sit regula nostra, quam in poenis infligendis sequamur; haec decempeda, qua in modo poenarum definiendo utamur.

Haud quidem desunt, qui eiusmodi supplicia e numero poenarum eximant, eaque subsidia potius iustae defensionis appellare malint. Vereor autem, ne tota haec controversia in litem super verbis inanem abeat. Quodsi enim civis reip. delinquendo legibus haud soluitur, nec subiectus esse desinit, poenaeque nihil aliud est, quam malum passionis ob malum actionis (aut omissionis) a superiore inflictum; dubitari vix potest, quin ultimum etiam supplicium a reo, ex praescripto legum adeoque iuste, sumtum poenae nomine recte insigniatur.

Vt iam repetam orationem, haec est summa sententiae meae. Poenae, quae solius exempli causa a delinquentibus experuntur, iniustae sunt: eae contra, quae praecipue quidem eo tendunt, ut delinquens aut frugi fiat, aut, quominus amplius reip. noxius sit, impediatur, simul autem alios terrent, utque inde sibi exemplum petant, commonefaciunt, modo hoc sine rei dolore et cruciatu fiat, non modo iustae, sed reip. etiam salutares, adeoque retinendae sunt. Leges quidem ad delicta eorumque coercionem pertinentes ideo sanciantur, ut, qui sponte boni haud sunt, quosque natura ipsa retinere in officio non potest, ii metu poenarum maleficiis summoveantur; ipsa autem delictorum coercitio ideo praecipue fit, ut facinorosi in posterum melius sapere discant, aut, si id fieri nequeat, reip.

reip. saltem nocere amplius haud possint. Male igitur CAIETAN. FILANGIERIVS^{m)} scribit, in poenis infligendis non tam delinquentis, vt scilicet emendetur aut corrigatur, quam potius aliorum, ne exemplo corrupti ipsi etiam maleficiis remp. turbent, rationem haberi. Nullum profecto maius dare reip. beneficium potest Princeps, aequae ac magistratus, quam si monendo, corrigendo, coercendo malis ex ciuibus efficiat bonos, simulque hoc praestet, vt poenis, si haud nunquam, certe non nisi rarissime opus sit. Vere, si quid aliud, HORATIUS *Ep. I. 16.*

Oderunt peccare boni virtutis amore.

Tu nihil admittes in te formidine poenae.

Sit spes fallenai, miscebis sacra profanis.

Sane, si omnes, quid iustum et aequum, ideoque vere vtile sit, probe cognitum haberent atque perspectum, fieri vix posset, vt recto a tramite deflectant. Nae enim magnopere fallit, quod apud OVIDIVM *Met. VII. 20.* legitur: *Video meliora proboque, deteriora sequor.* Ego certe nunquam consulto aliquid me facere memini, quod non tunc, cum facerem, optimum factu iudicaret. Et quis tam stultus erit, vt pluribus ex rebus non id, quod optimum ipsi videretur, eligat atque praecipret? Quare necesse est, vt hominibus maleferiatis etiam in poenis iis infligendis, quam amabilis virtus sit, ostendamus, eosque auctore VLPIANO cum metu poenarum, tum praemiorum exhortatione bonos efficere studeamus.

Iam

^{m)} *In dem System der Gesetzgebung P. III. p. 518.*

iam ad se nos vocat, cuius indicenda nunc sunt sollempnia inauguralia,

CANDIDATVS DIGNISSIMVS,

IO. FRID. THEODOR. ROLLE

A. M

qui sua de vita, laudabiliter adhuc acta, ipse his verbis exposuit:

Natus sum Luccaniae d. XXIII. Febr. MDCCLXIV. Patrem, Iohannem Theophilum, Serenissimi Ducis Saxonum Gothani in rebus ad politiam spectantibus Commissarium et in patria Poligraphum, puer decem annorum amisi; matrem, Mariam Dorotheam, e gente Brümmeria, superstitem adhuc veneror, eique longam et felicem senectutem adprecor. Patri mortuo optimus frater meus in munere publico, itemque in me educando successit, cuius pietatem palam commemorare modestia vetat. Litteris imbuendum accepit me affinis meus, Flemmingius, Med. Licentiatus, venerandus Senex, qui tantam in me formando curam adhibuit, ut, quidquid in me litterarum sit, huius elementa ei soli accepta feram. Anno MDCCLXXIX. gymnasium Altenburgense accessi, praeceptoribus vsus Reichelio, Boernerö, Laurentio, Doehlero, Rothio, qui ut fidelissima institutione omnes de me meruerunt, ita Boernerö in primis et Laurentii singulari benevolentia, huius etiam consuetudine frui licuit, adeo ut it-

C

lorum

lorum temporum grata semper apud me exset memoria. Deinde
 ao. MDCCCLXXXI. in hanc academiam me contuli, et a b. Clo-
 dio d. II. Maii inter ciues academicos relatus in litteris humanio-
 ribus Morum, Eccium, Reizium, in Logica et Metaphysica
 Platnerum et Caesarem, in philosophia morali et aesthetica
 Platnerum, in iure naturali Sammetium, in iure publico uni-
 versali Bienerum, Sammetium et b. Segerum, in gentium Eu-
 ropaeorum iure Bienerum audiui. Historiam mundi vniuersalem,
 Imp. R. G. et statuum Europaeorum Wenkii, Statisticam, quam
 vocant, Saxoniae Electoralis Arndius me docuit. In historia
 iuris et Institutionibus Bienerum et Sammetium, in Pandectis
 Bienerum, in iure Germanico Schottum, in iure criminali
 Schottum et Bienerum, in medicina forensi b. Plazium, in iure
 Canonico Biedermannum, in clientelari iure Kindium et Biene-
 rum, in ordine iudiciario et iure Saxonico Electorali Kindium,
 in arte relatoria Einertum, in iure I. R. G. publico Bienerum
 et Erhardum optimos duces habui.

Neque etiam hic splendendum est Viror. Illustr. Wenkii et Kin-
 dii singulare mihi patrocinandi studium, cuius tot tamque varia ab
 utroque semper expertus sum documenta, ut gratissimum erga hos
 viros animum sine neglectae pietatis opprobrio maximo nunquam
 possim deponere. — Praeside Kindio cum d. XXIX. Nouembr.
 MDCCCLXXXVI. publice disputassem, illustre Ictorum Collegium
 d. XXIII. Dec. eiusd. anni me omnino et prae ceteris dignum prima
 iuris

iuris laurea iudicavit. *Sequente anno d. XXI. Februarii ab Amplissimo Philosophorum Ordine magisterii honores impetravi, cuius etiam iura et privilegia, defensa nuper e cathedra superiori dissertatione Historia iuris civilis de adfessoribus magistratuum Romanorum inscripta, acquirere licuit: quo facto, ut summi etiam iuris utriusque honores mihi decernantur, decenter petii.*

Ad altiora igitur progressurus a Collegio nostro, vt summi in iure honores ipsi tribuantur, petiit. Huic desiderio, postquam in examine, quod vocant, rigoroso Collegii expectationi omni ex parte satisfacit, cum deesse haud potuerimus, vt publice quoque de eius profectibus constet, proximo die Mercurii in auditorio Istorum hora a meridie II. l. 30. C. de pact. interpretabitur, mox autem a. d. VIII. huius mensis hora IX. eodem loco dissertationem *de rescriptis mandatis ab Imperatore, sine Statuum Imperii consensu, ad Iudicium Camerale datis vi et efficacia destitutis, sine praeside publice defendet, quo facto Vir Illustr. Excellentiss. atque Consultiss. Dom. AVG. FRID. SCHOTTVS, Inst. Prof. Ord. Supremae in Provincia Curiae et Ordinis Istorum Lips. Assessor, fautor et collega honoratissimus, cui ex eiusdem Ordinis decreto promotoris munus delegavi, summos in iure honores cum omnibus privilegiis atque iuribus huic dignitati adnexis, sola spe ad sessionem in Collegio nostro adspirandi excepta, ipsi tribuet atque concedet.*

Quam sollemnitatem vt RECTOR ACADEMIAE MAGNIFICVS, COMITES ILLUSTRISSIMI, VTRIVSQUE REIPUBLICAE

XX

BLICAE PROCERES GRAVISSIMI, CIVES denique GENE-
ROSISSIMI NOBILISSIMIQVE praesentia sua honorifica
splendidiorem reddere velint, enixissime rogamus. Sc. Lip-
siae a. d. IV. Martii MDCCLXXXVII.

L I P S I A E

EX OFFICINA KLAU[BARTHII]

ULB Halle
003 335 402

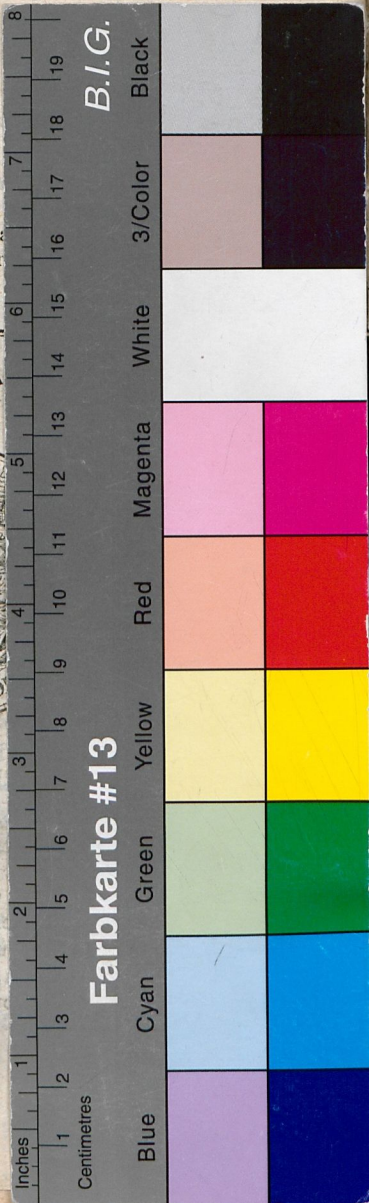
3

Gb.

186

1787/15.

PROCANCELLARIVS
IOS. LVD. ERN. PÜTTMANNVS

I. V. D

CATHEDRALIS ECCLESIAE NVMBVRGENSIS CANONICVS
PANDECT. PROF. ORD. ET COLLEG. ICTOR
ASSESSOR

25A2

SOLLEMNIA INAUGVRALIA

PRAECLARISSIMI CANDIDATI

IO. FRID. THEODOR. ROLLII

A. M

A. D. VIII. MARTII MDCCLXXXVII

PVBlice CELEBRANDA

INDICIT

De poenis exemplaribus

